

Monumentenbeleid en stadsvernieuwing op Curaçao

Michael A. Newton

Inleiding

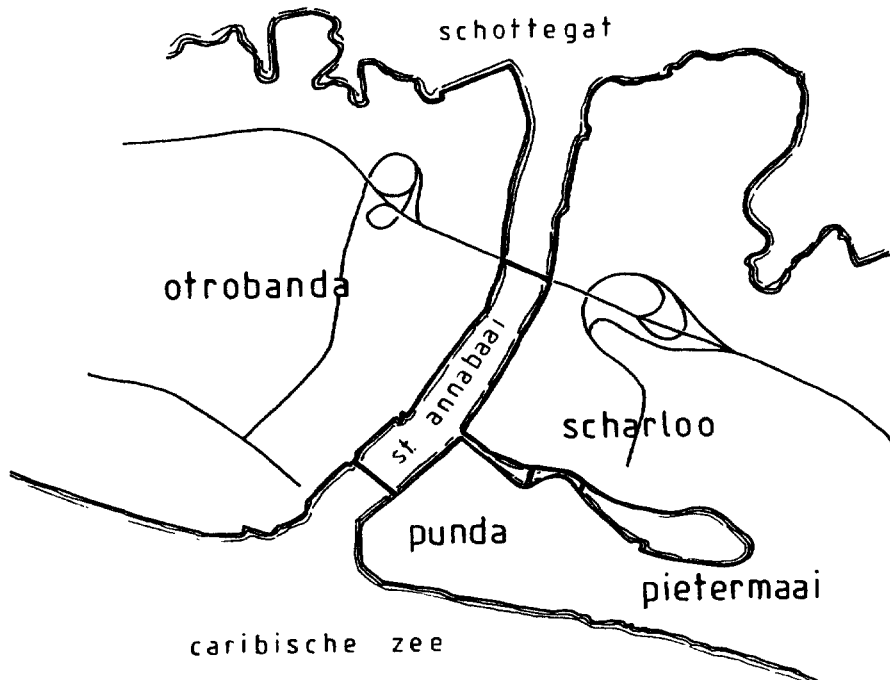
De historische architectuur van Curaçao staat de afgelopen jaren meer dan ooit in de belangstelling. Uitingen hiervan zijn ondermeer de groeiende interesse om deze architectuur te bestuderen en de symposia en tentoonstellingen over Willemstad die georganiseerd werden in het Amsterdams Koninklijk Paleis (1990) en aan de Rijksuniversiteit Groningen (1992) waarvan alhier verslag wordt gedaan. Gelukkig is deze belangstelling niet alleen merkbaar in Nederland maar juist ook op het eiland zelf, waar het werk ten behoeve van het instand houden van deze architectuur toch grotendeels zal moeten worden verricht.

Zoals ook elders in de wereld valt waar te nemen, spelen bij de groeiende waardering voor de oude architectuur op Curaçao economische achtergronden vaak een grotere rol dan een toenemend cultuurbesef. Zo wordt ook door het eilandsbestuur het architectuurbehoud vooral gezien in relatie tot de ontwikkeling van het toerisme. Dat het op de eerste plaats dient te gaan om het in stand houden van een belangrijk cultureel erfgoed wordt hierdoor helaas naar de achtergrond gedrongen.

Van de andere kant; het economisch belang is natuurlijk evident. Eilanden die hun toerisme willen ontwikkelen zijn er alom in het Caribisch gebied, en allen hebben ze zon en zee te bieden. Het historisch interessante Willemstad moet dan ook één van de extra's worden dat de buitenlandse toerist naar Curaçao trekt.

Een andere factor die heeft bijgedragen aan de groeiende belangstelling op Curaçao voor de oude stad, is de algemeen gedragen overtuiging, in het begin van de jaren tachtig ontstaan, dat de neerwaartse spiraal van verval en sociale verloedering van grote delen van Willemstad een halt moest worden toegeeroepen. Hoewel de spiraal duidelijk tot staan is gebracht, is de snelheid van de opwaartse richting minder dan door velen was verwacht dan wel gehoopt.

In de ruim drie en een halve eeuw van haar bestaan is Willemstad uitgegroeid tot een stad met een historische kern, gevormd door de vier wijken Punda, Pietermaai, Scharloo en Otrobanda, en een twintigste eeuwse uitgestrekte stedelijke agglomeratie met woon-, werk-, winkel-, recreatie- en industriegebieden rondom het ruime Schottegat, de tot haven ontwikkelde natuurlijke

Afb. 1. De vier oude stadswijken van Willemstad.

binnenbaai. In het kader van het monumentenbeleid en de stadsvernieuwing wordt met Willemstad echter uitsluitend de historische kern met zijn vier oude wijken bedoeld.

Het verval

Heeft Willemstad er sinds de 17e eeuw ruim drie eeuwen over gedaan om te ontstaan; slechts drie decennia waren er nodig om tot een aanzienlijk verval te geraken. Een belangrijke oorzaak van het verval in met name de wijken Pietermaai, Scharloo en Otrobanda werd gevormd door een proces dat zich wereldwijd in steden voordeed: het wegtrekken uit de stad van de midden- en hogere inkomensklassen. De in de loop van deze eeuw ontstane, ruim opgezette woonwijken buiten de stad waren met de auto eenvoudig te bereiken; voorzieningen als scholen en winkels volgden snel. Daarnaast voldeden de woningen in de stad vaak niet meer aan de eisen van de tijd. Velen waren te klein, anderen zoals op Scharloo juist te groot om te worden bewoond. Ook de woonomgeving liet vaak te

wensen over. Zo ontbreekt het in de binnenstad nog steeds aan voldoende spelen en sportgelegenheden en is er een tekort aan sociaal-culturele voorzieningen.

Andere niet onbelangrijke factoren waren de onvoldoende juridische, financiële en organisatorische mogelijkheden om het verval in de binnenstad te voorkomen. Met name de historisch waardevolle bebouwing, waarvan zeer regelmatig kostbaar onderhoud noodzakelijk is, heeft hier in hoge mate onder geleden. Tenslotte moet hier ook zeker de aanleg van de Julianabrug in de jaren zestig en zeventig worden genoemd. De opritten naar deze vaste oeververbinding tussen oost- en westelijk Willemstad hebben de wijken Otrobanda en Scharloo op wel zeer bruuske wijze doorkliefd en daarmee de bestaande stedenbouwkundige en sociale structuren aangetast.

Monumentenzorg: een lange moeizame aanloop

Reeds in 1913 werden de eerste stappen gezet om op Curaçao van overheidswege

Afb. 2. Verval in de wijk Otrobanda. Dit pand aan de Belvédèrestraat zal in 1993 worden gerestaureerd ten behoeve van de gezamenlijke huisvesting van de Stichting Monumentenzorg Curaçao en de NV Stadsherstel. (Foto: M. Newton.)

te komen tot een monumentenbeleid. De toenmalige gouverneur riep een commissie in het leven die een beschrijving diende op te stellen van alle op Curaçao bestaande monumenten. Tevens werd de commissie gevraagd om tot een voorstel te komen hoe deze monumenten behouden konden blijven. Een vergelijkbare opdracht werd ook aan de andere eilanden van de Nederlandse Antillen gericht. Alleen St. Eustatius reageerde positief op de oproep; de andere eilanden berichtten geen monumenten te bezitten.²

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Stichting Monumentenzorg Curaçao in 1979 werd door dr. ir. P.C. Henriquez de ontwikkeling van de monumentenzorg op Curaçao beschreven.³ Zijn uitvoerig betoog zal hier niet worden herhaald, maar dat het opzetten van een eilandelijk monumentenbeleid een lange en moeizame weg is gebleken mag geconcludeerd worden uit de volgende opsomming van 'hoogtepunten' uit het verhaal van Henriquez, dat met enkele punten is aangevuld en geactualiseerd.

- Kort voor de Tweede Wereldoorlog werd door de Dienst Openbare Werken een eerste monumentenlijst opgesteld.
- Informeel werd in 1944 een Monumentencommissie ingesteld die in 1945 in een uitgebreid rapport aanbevelingen deed om te komen tot het behoud van de monumenten.
- In 1954 verbleef de Utrechtse hoogleraar architectuurgeschiedenis, professor M.D. Ozinga enige maanden op Curaçao voor een onderzoek dat in 1959 resulteerde in de publikatie *De monumenten van Curaçao in woord en beeld*; de eerste grondige studie van de eilandelijke architectuur.
- In hetzelfde jaar werd de Stichting Monu-

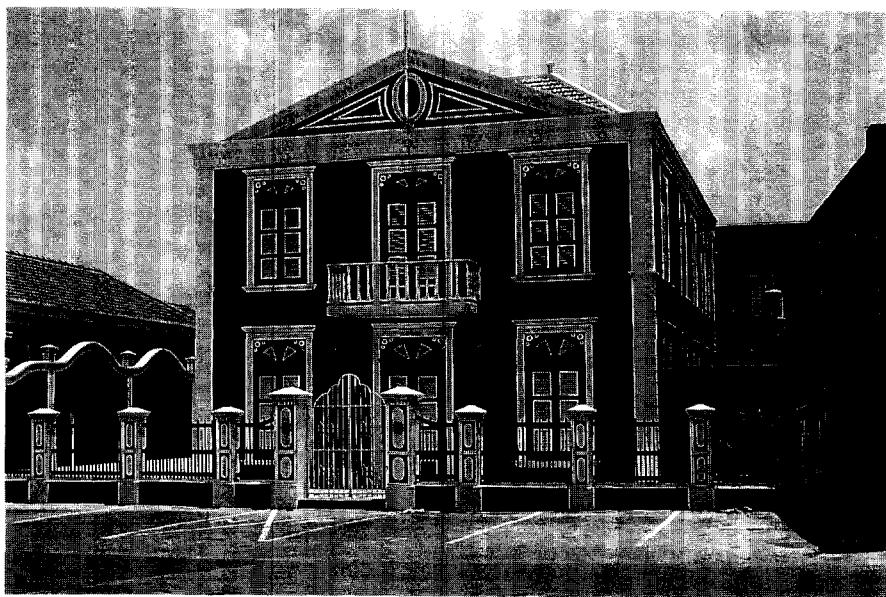
mentenzorg Curaçao opgericht. Haar eerste restauratieproject was het 18e-eeuwse landhuis Brievengat dat bijna door de eigenaar, de SHELL raffinaderij, was gesloopt omdat het in een te slechte staat verkeerde.

- Eveneens in 1954 werd door de Technische Economische Raad der Nederlandse Antillen een concept Heemschutverordening samengesteld. Verder dan een concept is het echter nooit gekomen.
- In het in 1962 opgestelde Tienjarenplan voor ontwikkelingshulp was een post monumentenzorg opgenomen in het kader van het economisch belang van stadsrenovatie en sanering. Deze post van Nafl. 800.000,- werd echter door de donor, i.c. Nederland,

geschrapd daar men van mening was dat monumentenzorg een cultureel doel diende en derhalve niets met economie te maken had.

- In 1966 kwam dr.ir. C.L. Temminck Groll voor de eerste maal voor een aantal weken (eerste bezoek 1962) naar Curaçao, wat in 1967 resulteerde in het rapport *Monumentenzorg in Suriname en de Nederlandse Antillen*, waarin opgenomen een inventarisatie van de monumenten.
- In 1976 werd professor Temminck Groll door de Landsregering wederom uitgenodigd voor het uitbrengen van een advies. De inventarisatie uit 1966 werd in zijn *Facetplan Monumentenzorg Nederlandse Antillen* aanzienlijk uitgebreid.
- In 1977 werd door het parlement van de Nederlandse Antillen, de Staten, uiteindelijk de Monumentenlandsverordening aangenomen, die zelfs twee jaar later werd afgekondigd. Onder andere gevoed door het 'status-aparte' streven van Aruba in deze periode werd de monumentenlandsverordening door de andere eilanden echter ervaren als veel te centralistisch. Deze landsverordening is dan ook een dode letter gebleken.
- De in 1979 opgerichte Monumentenraad heeft nauwelijks kunnen functioneren.
- In 1986 verschenen de *Monumenteninventarisatie Curaçao* en de nota *Aanzet tot een Monumentenbeleid*, opgesteld door de Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting (DROV) en de lokale architect F. Julian Labraña.

Hoe het komt dat er van overheidswege, ondanks het feit dat er al driekwart eeuw over werd gesproken en geschreven, geen daadwerkelijk monumentenbeleid van de grond kwam is een aparte studie waard. Klaarblijkelijk leefde het onderwerp onvoldoende bij de bevolking en dus ook bij de politiek. Verder is gebleken dat er in de rap-

Afb. 3. Door de Stichting Monumentenzorg Curaçao in 1990 gerestaureerd pand aan het Julianaplein. Sindsdien het onderkomen van een advocatenkantoor. (Foto: M. Newton.)

porten en nota's nauwelijks aandacht besteed werd aan een adequate opzet van het apparaat dat het uitgestippelde beleid daadwerkelijk moest uitvoeren.

Het particulier initiatief

Bovenstaande wil overigens niet zeggen dat er in al die jaren niets gebeurde. Diverse particulieren onderhielden hun panden goed en doen dat nog steeds. Anderen gingen er toe over hun panden te restaureren. Sommige overheidsdiensten en bedrijven, met name in de dienstverlenende sector, beslisten zelfs om terug te gaan naar de stad, en lieten daartoe een monument opknappen. Een trend die de afgelopen jaren heeft doorgezet.

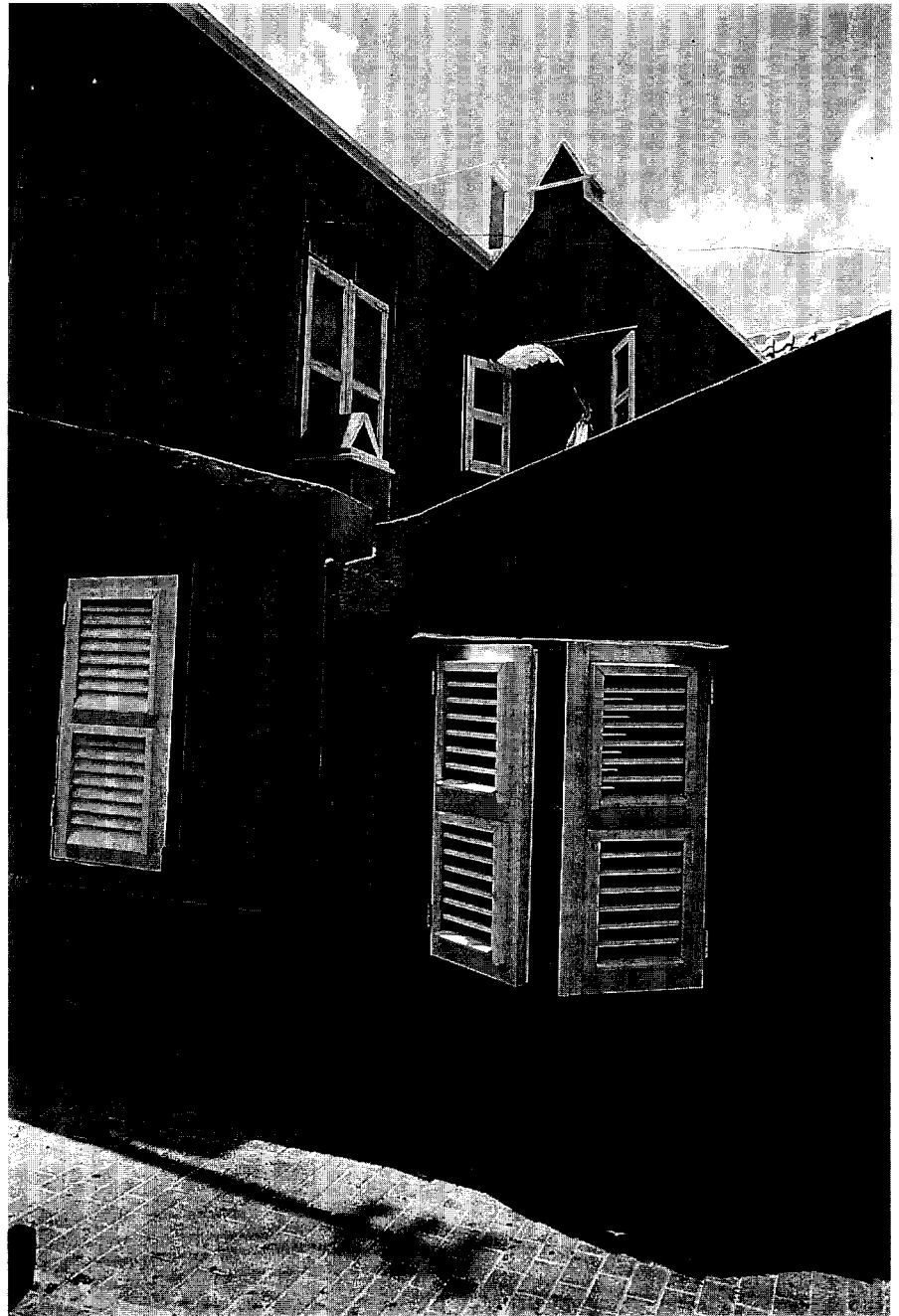
Zo zien we bijvoorbeeld dat de historische bebouwing rond het Julianaplein, in het oostelijk deel van de wijk Pietermaai, momenteel in trek is bij advocaten en accountants. In de afgelopen jaren zijn hier zo'n zeven gebouwen aangepakt. De laatste twee in slechte staat verkerende monumentale panden staan op de lijst van de NV Stadsherstel om in 1993 te worden gerestaureerd.

Een grote stimulator van dit particuliere initiatief is de bijna veertigjarige Stichting Monumentenzorg Curaçao. Sinds haar oprichting tracht de stichting monumenten te behouden door ze in eigendom te verwerven, indien nodig te restaureren en vervolgens te verhuren. Doordat de stichting in 1980 een full-time directeur aantrok en momenteel drie personen in dienst heeft rust het intensieve werk niet meer als voorheen slechts op de schouders van de vrijwillige bestuursleden. Hierdoor zijn de uitvoeringsmogelijkheden, waarbij men zich sinds het begin van de jaren tachtig vooral richt op de binnenstad, sterk verruimd.

Het was de Stichting Monumentenzorg die in 1982 het architectenbureau PLAN'D2 opdracht gaf om een studie te maken van de binnenstadsproblematiek en daarmee een belangrijke stap zette in de stadsvernieuwing. Een concreet project dat volgde op deze studie was het zogenoemde 'Vierstegenplan', waarbij de stichting een blok woningen opkocht in een sterk vervallen deel van de wijk Otrobanda en dit liet restaureren. Nadat dit *pilot*-project in 1985 was afgerond, volgde de Fundashon Kas Popular (FKP), de eilandelijke woningbouwstichting, stapsgewijs met restauratieprojecten in hetzelfde stadsdeel. Een proces dat nog in volle gang is.

Ook in andere delen van de binnenstad is de Stichting Monumentenzorg actief. Zo werd in 1991 een van de oudste pandjes in Punda (1693) ternauwernood gered van de ondergang. Medio 1993 zal de restauratie gereed komen van de prestigieuze Villa Belvédère.

De stichting bezit op dit moment (eind 1992) 41 panden en heeft sinds haar oprichting (in 1954) in totaal 23 monumenten

Afb. 4. Bescheiden monument in de Gasthuisstraat in Otrobanda, karakteristiek door zijn eenvoud. (Foto: M. Newton.)

gerestaureerd. Op haar programma voor de komende jaren staan zes restauratieprojecten.

Het Monumentenplan

Naar de mening van de auteur is met de instelling in 1989 van de gemengde Nederlands - Curaçaose Interregionale Commissie Aktie Willemstad, de ICAW, een initiatief van de heren J. Veeris (oud-minister van Onderwijs en Cultuur van de Nederlandse Antillen) en drs. A. van der Staay (Nederlandse Nationale UNESCO commissie),

een belangrijke stap gezet om een eilandelijk monumentenbeleid op papier te krijgen dat naar het zich laat aanzien ook daadwerkelijk zal worden uitgevoerd. Dit initiatief vond plaats in het kader van het door de Verenigde Naties uitgeroepen Wereld Decennium voor Culturele Ontwikkeling (1988-1997).

Vooruitlopend op de instelling van de commissie was in november 1988 een intentieverklaring ondertekend, het zogeheten 'Protocol Aktie Willemstad', waarin met name het eilandbestuur van Curaçao zich verplichtte binnen een jaar een Monumentenplan voor Willemstad op tafel te leggen.

Door de inspanning van velen op Curaçao, waaronder de Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting (DROV) en het toen juist opgerichte Secretariaat Stadsvernieuwing, en in samenwerking in Nederland met de Gemeente Rotterdam en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, lag er in januari 1990, weliswaar niet binnen 12 maar 14 maanden dus, een door het Bestuurscollege van het Eilandgebied Curaçao geaccordeerd monumentenplan gereed.

Als basis voor het monumentenplan is begin 1989 in slechts twee maanden tijd een grondige inventarisatie gemaakt, waarbij letterlijk alle gebouwen in de binnenstad onder de loep zijn genomen. Hierbij werden de reeds bestaande monumenten-inventarisaties van professor Temminck Groll uit 1967 en 1976, en van het architectenbureau Julian Labraña uit het midden van de jaren tachtig aanzienlijk aangevuld en *up-to-date* gemaakt. In de binnenstad werden in totaal 765 panden op de concept-monumentenlijst geplaatst, hetgeen neerkomt op ongeveer de helft van het gebouwenbestand.

Een belangrijk uitgangspunt bij deze inventarisatie was de grote monumentale waarde van de stedebouwkundige ensembles van historisch Willemstad. Architectonische uitschieters als het Fort Amsterdam, het Penha-gebouw of de synagoge zijn beperkt. Doch juist het historische karakter van de complexen van straten en stegen zijn uitermate behoudenswaardig. Derhalve is gekozen voor een ruim aanwijzingsbeleid waarbij ook vele eenvoudige panden, met op zichzelf weinig pretentie, meegenomen zullen worden in de bescherming. Een visie die vorig jaar door de nieuwe Monumentenraad van Curaçao is onderschreven.

Buiten de binnenstad, waar de inventarisaties overigens nog verder verfijnd dienen te worden, werden in het Monumentenplan ongeveer 300 gebouwen of bouwwerken monumentwaardig geacht. Daarnaast werden door het Archeologisch Antropologisch Instituut Nederlandse Antillen 30 te beschermen archeologische objecten of locaties opgevoerd.

Aan de hand van bovengenoemde monumenteninventarisatie zijn er in het Monumentenplan vier actiegerieden in de binnenstad aangewezen, te weten een oostelijk deel van Pietermaai en drie gebieden in Otrobanda, namelijk het zogenaamde Stegen-, het IJzerstraat- en het Koralegebied. In deze vier gebieden liggen in totaal zo'n 250 monumenten, waarvan velen in een sterk vervallen staat verkeren. De actiegerieden, die later ook door het Secretariaat Stadsvernieuwing als zodanig zijn overgenomen, verdienen in het herstelprogramma van de overheid prioriteit.

Belangrijke onderdelen uit het monumentenplan waren verder voorstellen voor een juridisch- en financieel instrumentarium en de opzet van een organisatiestructuur. Over deze drie onderdelen later meer.

Bij het gereed komen van weer een plan of rapport bestaat er altijd de gegronde vrees dat het snel naar de bekende onderste lade zal verdwijnen. Tot nu toe kan gelukkig gesteld worden dat dat met het Monumentenplan niet is gebeurd. Het Eilandsbestuur nam het plan serieus en beschouwd het als de monumentenbeleidsnota, die als zodanig ook wordt uitgevoerd. Minder snel dan gepland en gehoopt dient hier echter eerlijkheidshalve aan te worden toegevoegd.

De stand van zaken

Het juridisch instrumentarium

Zoals reeds vermeld is in 1977 een monumentenlandsverordening aangenomen -afgekondigd in 1979-, die echter bijna direct naar de prullenbak werd verwezen. In augustus 1989, halverwege het voorbereidingsproces van het Monumentenplan, werd door de Staten van de Nederlandse Antillen, een herziene Monumentenlandsverordening aangenomen, waarbij de meeste bevoegdheden werden gedecentraliseerd. De afzonderlijke eilanden kregen de mogelijkheid om zelfstandige monumenteneilandsverordeningen op te stellen. De monumenteneilandsverordening ter uitvoering van de nieuwe monumentenlandsverordening werd een klein jaar later, in mei 1990 door de Eilandsraad van Curaçao goedgekeurd. Zowel de landsverordening als de eilandsverordening zijn in 1991 afgekondigd en zijn dus heden van kracht. De overige eilanden hebben tot op dit moment nog geen eigen eilandsverordening opgesteld. Wederom is het St. Eustatius, waar de voorbereiding het verst is gevorderd.

Tevens van belang in dit kader is het Eilandelijk Ontwikkelingsplan (EOP) voor Cu-

raçao, dat momenteel in voorbereiding is. In dit EOP worden voor geheel Curaçao de bestemmingen voor alle delen van het eiland vastgelegd, zoals stedelijke woongebieden, industriegebieden, gebieden te ontwikkelen ten behoeve van het toerisme, natuurgebieden, agrarische gebieden enzovoorts. Door middel van dit EOP zal ook de historische binnenstad als beschermd stadsgezicht worden geprofileerd. In juli 1992 is door het Bestuurscollege een voorbereidingsbesluit genomen, waardoor de beschermende werking van het EOP reeds nu gehanteerd kan worden, vooruitlopend op een definitieve vaststelling. Met name voor nieuwbouw in de oude binnenstad is deze maatregel van belang, daar de nieuwbouw zorgvuldiger dan voorheen zal moeten worden ingepast in de historische omgeving.

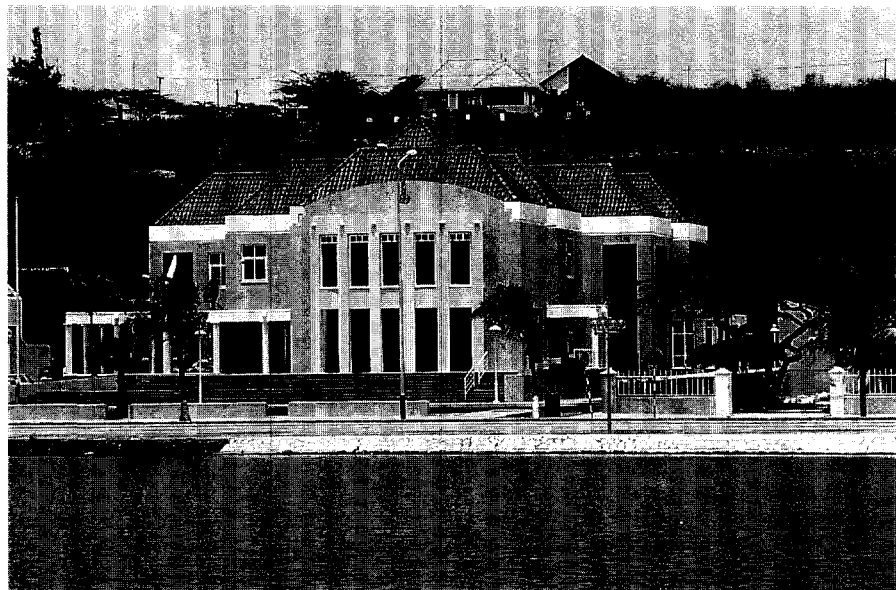
Uit bovenstaande blijkt dat het juridisch instrumentarium voor een effectieve bescherming van de Curaçaose monumenten gereed is!

Het financieel instrumentarium

Dat er voor de uitvoering van het uitgestippelde monumentenherstel aanzienlijke financiële injecties noodzakelijk zijn is eenieder duidelijk. Omdat het overgrote deel van de monumenten in particuliere handen is, zijn stimuleringsmaatregelen van de overheid, in de vorm van subsidies en leningen noodzakelijk.

Om aan te geven hoe deze verstrekt zullen gaan worden heeft de overheid een Meerjarenprogramma Bijdragen Monumentenzorg vastgesteld, dat jaarlijks zal worden geëvalueerd en bijgesteld.

Het verstreken van de subsidies en leningen wordt de taak van een semi-overheidsstichting. De fondsen waarmee deze stichting zal gaan opereren komen vooralsnog

Afb. 5. Het CUROIL-kantoor. Nieuwbouw ingepast in de oude wijk Scharloo. Ontwerp van de architecten van der Woude en Koch, opgeleverd in 1992. (Foto: M. Newton.)

uit drie bronnen. Uit de kas van het Eilandgebied Curaçao zelf, uit Nederlandse Ontwikkelingsfondsen en daarnaast heeft ook de financiële wereld op Curaçao toegezegd de stichting leningen te zullen verstrekken tegen gunstige rentepercentages.

De organisatiestructuur

Een sterk punt van het Monumentenplan is dat er vrij uitvoerig aandacht is besteed aan de op te zetten organisatievorm, naast de reeds bestaande organisaties als de Stichting Monumentenzorg Curaçao en de woningbouwstichting FKP, om tot een effectieve uitvoering van het uitgestippelde beleid te komen.

De afgelopen jaren is er veel energie gestoken in het opzetten en bemannen van de in het Monumentenplan voorgestelde organisaties:

Het Monumentenbureau

Opgezet in 1990 als nieuwe afdeling binnen de Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting. De algemene taak van het uit drie personen bestaande Monumentenbureau is er voor te zorgen dat het uitgestippelde monumentenbeleid wordt uitgevoerd. De afgelopen jaren heeft een aanzienlijk deel van de werkzaamheden van het bureau bestaan uit het beschrijven van monumenten, vooruitlopend op de start van het aanwijzen van panden tot beschermd monument. Eind 1992 zullen alle monumenten in de binnenstad beschreven zijn, wat betekent dat het bureau de afgelopen twee en een half jaar het aanzienlijke aantal van 765 beschrijvingen heeft vervaardigd.

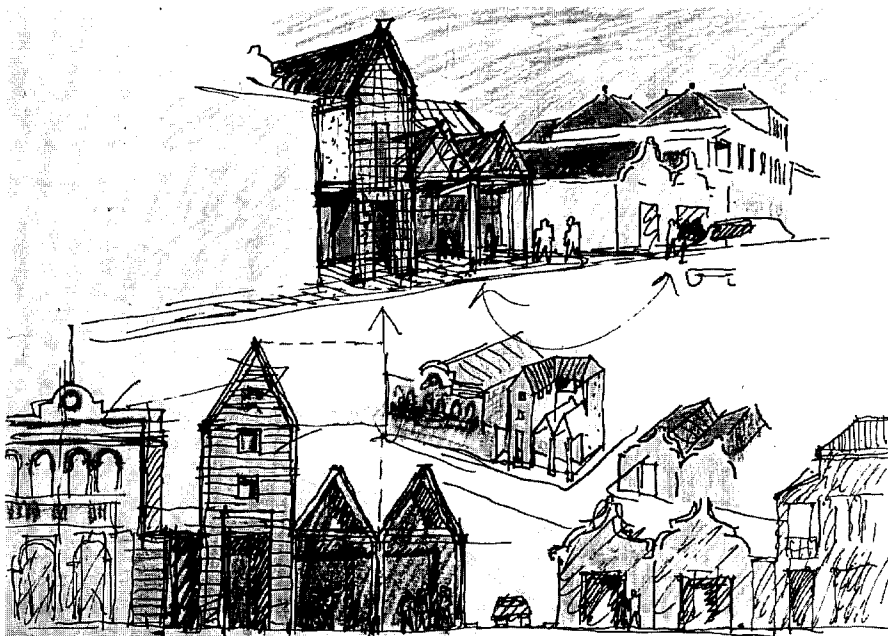
Het Bestuurscollege van Curaçao is inmiddels akkoord met het aanwijzen van de eerste 250 monumenten, gelegen in de vier actiegebieden. Het aanwijzen van gebouwen tot beschermd monument en het vervolgens inschrijven in het openbaar monumentenregister zal naar verwachting begin 1993 van start gaan.

Een andere taak van het Monumentenbureau zal worden het afgeven van restauratievergunningen. Naast de 'gewone' bouwvergunning, die afgegeven wordt door Bouw- en Woningtoezicht, een andere afdeling binnen de Dienst ROV, een vereiste wanneer een beschermd monument wordt gerestaureerd.

Behalve het reeds vermelde periodieke evalueren en bijstellen van het subsidiestelsel is tenslotte het voeren van het secretariaat van de Monumentenraad Curaçao eveneens een taak van het Monumentenbureau.

De Monumentenraad Curaçao

In 1991 heeft het Bestuurscollege de Monumentenraad Curaçao benoemd. Deze functioneert momenteel onder voorzitterschap van oud-gouverneur prof.dr. R.A. Römer. De raad is een adviesorgaan van deskundigen op uiteenlopende gebieden, die gevraagd en ongevraagd het Bestuurscollege en de Eilandsraad van advies dienen. Vol-

Atb. 6. Schets voor invulbebouwing aan de Breedestraat in Otrobanda. Detail van het winnend ontwerp van de architectuurprijsvraag, door de architecten Lobo en Silvestro.

gens de monumenteneilandsverordening is het Eilandsbestuur verplicht om alvorens bepaalde beslissingen te nemen met betrekking tot de monumentenzorg, het advies van de Monumentenraad in te winnen. Deze verplichting zal de kans op willekeur bij beslissingen verminderen.

Het Monumentenfonds

De Stichting Monumentenfonds Curaçao zal een grote rol gaan spelen bij de uitvoering van het monumentenherstel. Opgericht in augustus 1992 bevindt de stichting zich nog in de operationaliseringsfase. De belangrijkste taak van het Fonds zal worden het namens het Eilandsbestuur verstrekken van subsidies en zachte leningen ten behoeve van restauraties en onderhoud van monumenten. Tot op heden is het voor de gewone particuliere monumenteneigenaar namelijk nog niet mogelijk om op een of andere wijze een bijdrage te krijgen in de hoge kosten van herstel of onderhoud.

Het Fonds wordt verder belast met het beoordelen en begeleiden van restauratieprojecten. Het is de bedoeling dat wanneer bij de Dienst ROV een verzoek binnenkomt voor zowel een bouw- als een restauratievergunning, het plan door het Fonds al zover is beoordeeld in vooroverleg, dat het verlenen van de vergunningen slechts een formaliteit zal zijn.

De personele invulling van het Fonds is nagenoeg rond en naar verwachting zullen begin 1993 de eerste subsidiebeschikkingen de deur uit gaan. Dat het animo bij de particulier groot is om te gaan restaureren met deze subsidies blijkt alleen al uit het feit dat er bij het Monumentenbureau tot eind 1992 al zo'n 95 schriftelijke verzoeken zijn binnengekomen voor subsidie. Van ongeveer 20 procent van deze aanvragen is de

planvoorbereiding nagenoeg aanbestedingsgereed.

NV Stadsherstel

Medio 1991 is de NV Stadsherstel Willemstad opgericht. Een gezamenlijk initiatief van de overheid en Curaçaose financiële instellingen die deelnemen door middel van het aankopen van aandelen. De NV gaat enigszins op dezelfde wijze werken als de Stichting Monumentenzorg Curaçao, te weten door middel van het aankopen, restaureren en beheren van monumenten. De financieringsstroom van de NV is echter duidelijk anders van opzet. Dat de NV Stadsherstel en de Stichting Monumentenzorg echter nauw zullen gaan samenwerken blijkt alleen al uit het feit dat beiden in 1993 gezamenlijk een pand in Otrobanda zullen betrekken waarvan de restauratie binnenkort zal beginnen. De NV heeft inmiddels twee panden op Scharloo aangekocht. Daarnaast zal de NV in principe de in slechte staat verkerende monumenten overnemen van de overheid, die deze de laatste jaren in het kader van de stadsrehabilitatie heeft opgekocht.

Uit het voorgaande blijkt dat de afgelopen jaren, na de aanvaarding van het Monumentenplan, met name gewerkt is aan de infrastructuur voor de monumentenzorg. De wettelijke basis, de organisatie-structuur, de bemanning en de procedures zijn tegen eind van 1992 voltooid. Men staat nu in feite in de startblokken om van overheidswege daadwerkelijk aan monumentenbescherming en restauraties te beginnen. De komende jaren zal blijken of de infrastructuur voldoende solide is en voldoende gedragen wordt door de Curaçaose bevolking -en dan met name de politici- om naar behoren te functioneren.

Stadsvernieuwing

Tenslotte een kanttekening ten aanzien van de stadsvernieuwing. In een historische stad is een monumentenbeleid niet los te zien van een stadsvernieuwingsbeleid. Met de stadsvernieuwing in Willemstad is in het midden van de jaren tachtig een begin gemaakt met het Vierstegenplan van de Stichting Monumentenzorg Curaçao, gevolgd door het Actieplan Binnenstad van de overheid. De nadruk in dit actieplan lag op het terugbrengen van de woonfunctie in de binnenstad. In dat kader zijn er door de overheid en de woningstichting FKP panden aangekocht om te worden gerenoveerd, hetgeen tot op heden slechts gedeeltelijk is gerealiseerd, en zijn er enkele nieuwbouwprojecten uitgevoerd.

Doordat allerlei overheidsdiensten zich met de stadsvernieuwing bezig gingen houden, en geen duidelijk sturend orgaan het gehele proces begeleidde, verliep de stadsvernieuwing nogal stroef.

In 1989 werd daarom het Secretariaat Stadsvernieuwing opgericht, dat direct onder de gezaghebber van Curaçao (te vergelijken met een burgemeester) staat.

Voor elk van de reeds in het Monumentenplan genoemde vier actiegebieden werden projectteams ingesteld waarbinnen de diverse diensten en instanties samenwerken. Daarboven staat dan weer een werkgroep en een stuurgroep. Een structuur die ook in Nederland niet onbekend is.

Een belangrijke vraag bij stadsvernieuwing in een oude stad is hoe je de, meestal door kaalslag ontstane open gaten weer invult. Dient de nieuwe architectuur een afspiegeling te zijn van de historische bebouwing of wordt de voorkeur gegeven aan moderne architectuur met een duidelijk hedendaags karakter. Met het nu door het voorbereidingsbesluit van kracht zijnde voorontwerp van het Eilandelijk Ontwikkelingsplan (EOP) waarin ter bescherming van het stadsgezicht vergaande eisen zijn geformuleerd ten aanzien van nieuwbouw, is deze vraag zeer actueel in Willemstad.

Voorbeelden van minder geslaagde ontwerpen in de binnenstad zijn er alom. Van goed ingepaste nieuwbouw gelukkig echter ook, waarbij het hoofdkantoor van CUROIL in de wijk Scharloo, van de architecten ir. Anko van der Woude en Mike Koch, dat in november 1992 officieel werd geopend, het meest recente voorbeeld is.

Om de discussie over nieuwbouw in de oude stad een impuls te geven werd in 1991 in samenwerking met de FKP, het Secretariaat Stadsvernieuwing en de Dienst ROV, een openbare architectuur-prijsvraag uitgeschreven. Lokale ontwerpers werden uitgenodigd om voor twee lokaties in het Stegengebied in Otrobanda, invulbebouwing te ontwerpen, die door de FKP zal worden gerealiseerd. Vijftien deelnemers hebben hun ontwerp onder motto ingezonden. Ook hier lagen de ontwerp-uitgangspunten uiteen. Van het historisch kopiëren tot brutaal mo-

dern. De jury, waar ook de auteur deel van uitmaakte, was overigens in meerderheid van mening dat nieuwbouw voor wat betreft schaal, afmeting en ritmiek moet aansluiten bij de omliggende oude bebouwing, maar dat de nieuwbouw een duidelijk hedendaags karakter moet uitstralen.

Het winnend ontwerp was afkomstig van een gelegenheidsduo, de lokale architect ir. Ronny Lobo en de Venezolaanse architect Dominico Silvestro. De uitwerking van het plan is momenteel in het stadium van het definitief ontwerp, waarna in 1993 met de bouw gestart zal worden.

Noten

- 1 Stichting Kon. Paleis te Amsterdam, *Curaçao-Willemstad Monumentenstad*, 's-Gravenhage 1990.
- 2 A.M. ten Cate, 'Monumentenzorg op Curaçao'. *Heemschut*, no.10, 1980, p.176-180
- 3 Dr.ir. P.C.Henriquez, 'Ontstaan en functie van monumentenzorg in de Nederlandse Antillen'. *Sticusa Journaal*, 9e jrg, no. 65, 1 nov. 1979, p. 5-14.